

THE EIGHTH PEREK OF YEVAMOS IS DEDICATED:

לזכר נשמת שלמה בן יהושע והחבר דוד בן החבר מרדכי

תוכן ענינים

- א. בענין ג' מדות של אומה זו.
- ב. אי נתינים אסורין מה"ת בחתנות.
- ג. בענין מהות גזירת דוד לנתינים להנ"ל.
- ד. בענין סריס אדם וסריס חמה.
- ה. בענין ערוה דאחר נפילה אי פוטרת.

ג' סימנים יש באומה זו רחמנים ביישנים וגומ"ח וכו'.

[א] ביאור מהיכן נובע הנך ג' מדות.

- א. המהר"ל בחי' אגדות (כאן) ביאר דכלל ישראל ירשו הנך ג' מדות מהג' אבות:
- ב. מדת הרחמנים בא מיעקב שני וקל שד-י יתן לכם רחמנים, ומדת ביישנים מיצחק שמדת הבושה באה מיראה ומידת יצחק הוא יראה כדכתיב פחד יצחק, וגמילות חסדים מאברהם כדכתיב למען אשר יצוה את בניו וכו' לעשות צדקה.

ונתינים דוד גזר עליהו, משה גזר עליהם דכתיב מחוטב עציך עד וכו'.

[ב] בענין נתינים אי אסורין מה"ת להנשא לישראל, או מגזירת דוד. כמה שיטות ראשונים.

- א. הגמ' הקשה דהאיך אמרינן דנתינים י'דוד גזר עליהו, הא כבר משה ויהושע גזר עליהו דנתנום לחוטבי עצים ושואבי מים. והגמ' מתרץ דמשה גזר לדורו לבד, ויהושע גזר לבזמן שביהמ"ק קיים לבד, ודוד גזר עליהם לעולם.
- ב. ומבואר דאיסור נתינים הוא מדרבנן שנאסרו ע"י משה ויהושע ודוד, והק' הראשונים הא לעיל (דף עו.) אמר רבא דאיסורא דלא תתחתן הנאמר על הז' עממין [והנתינים מן הגבעונים של השבעה אומות], הוא בנתגייירו. ונחלקו הראשונים איך ליישב הסוגיות, ויש כאן שני נדונים אי מהו דינו של נתינים מה"ת, ובי' על איזה אופן חל גזירת משה ויהושע ודוד.
- ג. ובדין שלהם לגבי ההתחתן עם ישראל יש ג' עיקרי שיטות בראשונים [ובדעת רש"י יש כמה צדדים שיתבאר להלן]:
- ד. **שיטה א.** דעת רש"י (דף עח: ד"ה דוד, וכתובות דף כט.) ובעה"מ (דף עט.) והרמב"ם (איסורי' ב"ב א' וכו') כס"ד של רבא דבגיותן אית להו חתנות ובגירותן לית להו חתנות, ולכן הגבעונים שנתגייירו אינן אסורין מה"ת אלא מדרבנן מגזירת דוד.
- ה. והוכיחו כל"ק דרבא מסוגיין גופא דאמרינן דדוד גזר עליהו וע"כ דהוי רק מדרבנן וכלישנא קמא דרבא. ועוד ראייה לזה מהירושלמי דכלום ריחקום אלא משום פסול משפחה. ועוד משמע כן במס' ע"ז דבגיותן נאסרו משום חתנות והיינו כה"א של רבא.
- ו. **שיטה ב.** ר"ת (תוד"ה ונתינים) חלק ע"ז בתוקף וס"ל כל"ב דרבא ואיסור לא תתחתן קאי בגירותן, ולפ"ז הם אסורין מה"ת כשאר פסולי קהל, וא"ש הא דנמנה נתינה בהדי אלו הן הלוקין.
- ז. **שיטה ג.** הרמב"ן ורשב"א וריטב"א ור"ן בכתובות, מצאו עצמן במבוכה גדולה, מצד אחד הגמ' מפורש כרש"י דדוד אסרום מלבא בקהל וע"כ דאינן אסורין אלא מדרבנן, ומצד שני הרי מסקנת רבא דבגירותן אית להו חתנות, וגם מפורש בכל הש"ס דאיסור נתינה הוי דאורייתא וכדאיתא באלו הן הלוקין דיש מלקות על הנתינה.
- ח. ולזה חידשו המצאה חדשה דלא נאסרו בהם דורות, דרק בממזרות כתיב בו גם דור עשירי לא יבוא, וכן במצרי ואדומי ג' דורות, אבל בז' עממין דלא כתיב בהו דורות לא נאסרו זרעם כלל, ולפ"ז הכל מתיישב דדברי רבא דאוסר בגירותן מה"ת קאי על הגר עצמו דהיינו אחד מהם שנתגיייר נאסר מה"ת, ובה מיירי המשניות דאוסרין מה"ת, אולם בניהם של הגר וכל הדורות הנמשך אחריהן נאסרו רק מדרבנן וע"ז אמרינן דדוד גזר עליהו. [ולעוד שיטה עיין בחוברת].

[ג] מהות גזירת דוד [ג] שיטות ברש"י, ושיטת ר"ת].

- א. **שיטת רש"י.** הנה בגמ' אמרו דנתינים דוד גזר עליהו, ומבואר ברש"י דאסרין בקהל ה'. וצ"ב דיש בי' ראיות חזקות דהוי מצד עבדות: [א] דהגמ' הקשה דמשה כבר גזר עליהו כדכתיב מחוטב עציך עד שואב מימך, ותמוה היכן מוזכר שאסרין בקהל, וצ"ל דמשמע דהיו עבדים לחטוב עצים, וא"כ צ"ל דגם דוד גזר עבדות כמותו, [ב] הגמ' אומר דבימי רבי בקשו להתיר נתינים והרי אין ב"ד יכול להתיר איסור של ב"ד אחר, ועכצ"ל משום הפקר ב"ד וזה א"ש רק אם נאסרו מצד הממון של עבדות, אבל אי היה איסור קהל בעלמא איך יתירו בימי רבי. בתוס' הוזכר ג' צדדים בשיטת רש"י:
- ב. א. תוס' פ"י מתחילה דהיה איסור חתנות בעלמא ולא שייכי לעבדות. ומהא דמשה רק עשאום לחוטבי עצים, ת"י דהגמ' מקשה דכבר נאסרו בחתנות מדין עבדים ע"י משה והיה בהם לא יהיה קדש, ואה"נ דרש"י יודה דבהקושיא היו עבדים אולם לאחר שתי' דרק לההוא דור גזר, שפיר אינן עבדים כלל, ונאסרו בימי דוד משום חתנות.
- ג. אולם אכתי קשה מהא דבימי רבי בקשו להתיר נתינים [וברמב"ן צידד ליישב הך שיטה דכיון שאינו אלא קנס שקנסם דוד, אם ראו ב"ד שראוי לרחם עליהן יכולין לקרבם ואינו מבטל דברי ב"ד חברו, אולם רש"י עצמו פ"י להלן משום הפקר ב"ד, וצ"ע].

- ד. ב. עוד צידדו ברש"י דמשה גזר שיהיו כעין עבדים, ומסתמא גזר נמי חתנות כיון דנראין כעבדים. ולפי"ז מתיישב ב' הקושיות דשפיר הקשו משה, וגם אי"ש דבימי רבי בקשו להפקיע מהן הך ענינא דעבדות וממילא יהיו מותרין בקהל.
- ה. ג. תוס' בכתובות (דף כט. ד"ה ועל הנהניא) צידד ברש"י דתקנו שיהיו עבדים גמורים ליאסר בלא יהיה קדש ועם כל דיני עבד. והדבר תמוה דלאחר שנתגיירו איך יהא ישראל גמור נעשה לעבד כנעני. ובקוב"ש (אות פ) כתב דר"ל דמעולם לא נתגיירו לגמרי אלא נעשו עבדים. אולם בפני"י ושאר מפרשים משמע דנעשו עבדים ממש ע"י הפקר ב"ד וזה חידוש גדול.
- ו. **שיטת ר"ת:** לר"ת דנתינים שנתגיירו אסורין מה"ת, אז ודאי תמוה מה הוסיף דוד בגזירתו, וחדש ר"ת דצ"ל דדוד גזר עלייהו עבדות, שכלל ישראל ישתעבדו בהם כדי לא יתערבו בישראל, ונמצא דתקנת דוד אינו שייך לחתנות כלל. וכן הא דאמרינן דאין אומה זו ראוי לידבק בישראל אין הכוונה על חתנות אלא יתערבו זה עם זה כבני חורין.
- ז. ויש בכל הנ"ל נפ"מ גדולה לגבי על מה ביקש רבי להתיר, דלרש"י ודעימיה רצה להתיר איסורן לקהל, ולר"ת קאי רק על העבודה בפועל. והקשו לר"ת מהא דאמרו חלק מזבח מי יתיר עיני בתוס' ומפרשים ואכמ"ל.

דף עט: אמר ר"ע אני אפרש, סרים אדם חולץ דהיה לו שעת הכושר וכו'.

ד [מבואר במתני' פטור סרים מיבום וחליצה, ופלוגת ר"ע ור"א באיזה סרים.]

- א. תנן דיש סרים דלא חולץ ואין חולצין לאשתו, ונחלקו ר"ע ור"א באיזה סרים. ובעיקר פטור סרים פ"י רש"י דכתיב לא ימחה שמו מישראל פרט לסרים ששמו מחוי. וזהו הטעם לאשת סרים דבלא"ה כבר היה שמו מחוי. אולם לגבי סרים לא חולץ פ"י המפרשים [עיין תוי"ט וק"א] דנלמד מדכתיב יקום על שם אחיו פרט לזה שאינו בר הקמת שם.
- ב. ור' אליעזר אמר דסרים חמה חולץ וחולצין לאשתו משום דיש לו רפואה, וביאר בקובה"ע (סי' ס' סק"א) דמבואר בתוס' לעיל (דף כ. ד"ה יבא) דהא דכתיב להקים לאחיו שם אי"צ שתהא הביאה ראוי להקמת שם, אלא הגברא בר הקמת שם, ואי"כ ביש לו רפואה מקרי בר הכי אלא דפומא הוא דכאיב ליה. ובסברת ר"ע נתקשה וביאר דהוי גז"כ כמבואר להלן.

אלא אמר רבה כגון שנפלה לו ולבסוף נפצע, אמר ליה אביי וליתי איסור פצוע ונידחי עשה דייבום מי לא תנן וכו' אלמא אתי איסור אחו"א ודחי וכו'.

ד [בענין ערוה דאחר נפילה אי פוטרת מיבום וחליצה או לא.]

- א. הנה הגמ' מתקשה איך יתכן דסרים אדם חולץ לר"ע הא כיון דס"ל דחייבי לאוין כחייבי כריתות דמי ואי"כ פצו"ד הוי כשאר עריות דלי"ש בו יבום וחליצה ומה יועיל ע"ז שעת הכושר, ואיך אמרינן דסרים אדם חולץ וחולצין לאשתו.
- ב. ותי' רבה ד"ל דמירי בנפלה ליבום לפניו כשהיה כשר, ואח"כ נעשה פצו"ד וכבר הוזקקה לו מקודם. ואביי הקשה לו דחזינן דבנעשית ערוה דאחות אשה הרי נדחית היבום וחליצה, ואי"כ נימא כן גם בפצו"ד, ונדחו דברי רבה.
- ג. ודנו האחרונים מהו השקלא וטריא בין רבה ואביי, ומה היה דעת רבה דמסתמא היה לו חילוק בין אחו"א לפצו"ד.
- ד. בחידושי ר' שמואל (סי' א' סק"ג) כתב ביאור נפלא בסוגיין, דהנה כבר יסדו רבותינו [כמו שהביא שם בסק"א מר' שמעון, וכן מבואר בברכ"ש סי' ד' וסי' ט'] דבאמת בכל ערוה ליבום כגון אחו"א יש ב' פטורים נפרדים הפוטרין מחליצה ויבום:
- ה. א [יש פטור 'עליה', דילפנין מדכתיב עליה ולצורר דהערוה וצרתה פטורות מחליצה ויבום, ואפילו לרבא (דף ה.) דס"ל דערוה לא צריך קרא, מ"מ הא מדכתיב שהערוה 'פוטרת' הצרה מוכח מיניה וביה דהערוה עצמה בודאי פטורה.
- ו. ב [יש פטור דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת ולכן אי"א לייבם, ודרשינן (דף כ.) מ'לקחת' דכל כשאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה, ונמצא דמצד דהאיסור אחו"א שיש בה כרת מפקיע מיבום וחליצה מקרא דלקחת דפוטרתה לגמרי.
- ז. ויל"ע אי פטור 'דעליה' נאמר רק בשעת נפילה, דהיינו עיקר המיעוט מיירי במי שמת ונפלה אשתו לפני היבם כשהיתה ערוה עליו דקאמר רחמנא עליה עליה, אבל כשהיתה מותרת להיבם ונפלה לפניו ליבום והוזקקה לו, האם אכתי חל הדין עליה לפטור מדין עליה או לא.
- ח. וכתב ר' שמואל דבזה נחלקו, דהנה אחו"א הוי ערוה שיש בה כרת, ואי"כ גם רבה מודה דכשנעשית אחו"א אח"כ דהיבמה נפטרת מיבום וחליצה דהא אינה עולה ליבום עוד ויש קרא דלקחת דפוטרת מחליצה. אולם בחייבי לאוין לר"ע דליכא כרת וכבר הק' הראשונים דנימא עדל"ת, ותי' [הרמב"ן ועוד] ד'עליה' מפקיע מיבום כל דלא תפסי בה קידושינן.
- ט. ואי"כ בפצו"ד במיוחד חידש רבה דמאחר דלי"ש בה פטור דלקחת דהא אינו ל"ת שיש בה כרת, ורק יש בה הפטור ד'עליה' ואי"כ י"ל דזהו רק בשעת נפילה ולא אח"כ. וע"ז הקשה אביי דגם עליה שייך אחר נפילה. [ועי' בחי' ר' ראובן סי' ו].